

Albert Geertjes – Wat een mooi iets...wat is het?

‘Wat een mooi iets...wat is het?’ Deze zin uit de film ‘Cul-de-sac’ (1966) is een favoriete uitspraak van vormgever en beeldend kunstenaar Albert Geertjes, die 13 september jl. sinds lange tijd weer een lezing over zijn denk- en werkwijze gaf. Geertjes (1951) staat in Groningen vooral bekend om zijn kunstobjecten in de openbare ruimte en in opdracht van particulieren en overheidsinstanties, zoals de rotonde bij De Punt en het doopvont in de Martinikerk [1]. Hij werkt met verschillende materialen, waaronder hout, steen en glas. Vooral dit laatste materiaal is kenmerkend voor zijn werk. In de lezing van vandaag legt de kunstenaar uit hoe hij tot deze materiaalkeuzes komt en hoe zijn gedachteproces uiteindelijk een kunstwerk oplevert: een proces van onbevangen associatief kijken en opnemen.

[1] Doopvont Martinikerk (2010).

Deze lezing kwam tot stand in samenwerking met de Academie van Bouwkunst.

Ontwikkeling

Geertjes is begonnen als autonoom kunstenaar. In de jaren 1970 heeft hij meerdere figuren uit gips en marmer beeldhouwd. Gevoelsmatig was dit echter niet de weg die hij als kunstenaar wilde bewandelen, want er zat volgens hem geen dieperliggende boodschap in het werk. Vervolgens heeft hij zich jarenlang gestort op het ontwerpen van ‘design’-meubels. Deze zaten technisch goed in elkaar en werden goed verkocht, maar ook hier werd Geertjes naar eigen zeggen niet gelukkig van. Hij voelde zich een ‘dienaar van de industriële productie’ en wilde meer materiaalbewerking zien in zijn werk; het materiaaltechnische aspect van het object moest zichtbaar blijven of worden. In 1976 stond hij op de Biënnale van Kortwijk met de golfplaatstoel, een van zijn eerste

objecten die het gebruikte materiaal benadrukte. Hoewel de stoel negatieve kritieken kreeg, was Geertjes erg blij met de uitstraling van het materiaal en ging hij sindsdien verder met het experimenteren en ontwikkelen van objecten. Om zijn kunst te kunnen financieren bleef hij tegelijkertijd goede, technische en ‘zielloze’ keukens en meubels produceren.

[2] Toy (1991)

Gedachten achter het object

Geertjes werkt, kijkt en denkt sinds deze omslag als een dichter. In elk potentieel gebruiksobject dat hij ziet probeert hij poëzie te vinden. Hij kent de dingen een karakter en ziel toe: zijn werk ontstaat uit ‘het gesprek met het materiaal’. Geertjes werkt naar eigen zeggen vanuit een verbondenheid met de dingen, waardoor hij datgene wat altijd al aanwezig was maar onzichtbaar is geworden, weer zichtbaar maakt. Op deze manier wil hij de verborgen mogelijkheden van het object zichtbaar maken. Zo zal hij reparaties en gebreken van het materiaal altijd zichtbaar aanwezig laten. Volgens Geertjes’ website doen we zijn werk pas echt recht ‘als we er een binding mee aangaan, op zoek gaan naar de ziel ervan; er naar kijken zoals we een gedicht lezen’. Vandaar de titel van de lezing, ‘Wat een mooi iets...wat is het?’. Deze titel geeft precies de betekenis van

Geertjes’ werk aan: je weet pas wat het is, wat met het object bedoeld wordt of waar het voor staat, als de gedachte erachter duidelijk is. Maar je kunt het object ook ‘gewoon’ mooi vinden.

Geertjes werkt met de drie V’s: Voedsel, Veiligheid en Voortplanting. De meeste reclame en gebruikerskunst in onze omgeving bevat deze drie V’s: het is als het ware ons ‘oog’. Het duurt een tijd voor je ervan bewust bent, maar het zit in veel reclame en logo’s, zoals autoreclames met een verleidelijke vrouw, het logo van Nespresso waarvan de N bepaalde suggesties opwekt etc. Geertjes vergelijkt deze vorm van adverteren met zijn eigen werk: je kijkt namelijk naar de context en niet naar het beeld zelf. Deze denkwijze komt terug in zijn werk, dat een breed terrein op het grensvlak van autonome en toegepaste kunst beslaat. De gebruiksfunctie van zijn objecten is het kader waarbinnen hij werkt; de autonome kwaliteit geeft het werk los daarvan zijn zeggingskracht.

Geertjes’ kunst is een spel tussen vorm, functie en betekenis: het spel van taal en waarneming. Geertjes heeft bij de meeste van zijn projecten een dichterlijke zinsnede in zijn hoofd en de vormen komen vaak terug uit zijn persoonlijke herinnering. Zo heeft Geertjes al sinds zijn jeugd een fascinatie voor voorwerpen en afbeeldingen die een optisch bedrog vormen: een overblijfsel van deze fascinatie is de terugkeer van het wiel in zijn werk (zijn alle spijlen even lang?). Hij heeft meerdere objecten verplaatsbaar gemaakt door er een wiel aan toe te voegen.

Kunstenaar met gevoel voor symboliek

Een terugkerend materiaal in het werk van Geertjes is de zwerfkei. De meeste van zijn ‘object met wiel’-serie dragen een steen

die afkomstig is van zijn favoriete vakantieplek, het Zweedse Öland. Geertjes heeft met zijn steen-objecten geprobeerd orde te scheppen uit deze wanorde van stenen: deze orde is veilig en bevestigend (inderdaad, een van de drie V's!). Het ordenen van materiaal, of dit nu technisch of natuurlijk is, vindt Geertjes een van de leukste bezigheden omdat het een begin en einde van iets schept [2]. Een van Geertjes' recentere en langdurige projecten betreft het ontwerp voor de nieuwe doopvont van de Martinikerk in Groningen. Voor dit object wilde hij het liefste materiaal gebruiken dat in de kerk voorkomt, zoals Bentheimer zandsteen en eikenhout. Hij bedacht dat de steen staat voor de waarheid, de steen des aanstoots, de drager van kennis en dus het doopvont moest worden. Deze 'bron' van kennis, waarheid en geloof zou door een driepoot gedragen worden, een driepoot die staat voor vader, zoon en heilige geest; de drie-eenheid die als benen elk eindeloos de lucht in wijzen, naar de hemel.

[3] Boekenboom (1996).

Dit vormconcept 'klopte als een symbolische bus', maar de zoektocht naar de goede, ronde steen heeft enkele jaren geduurd. Uiteindelijk stuitte Geertjes, toen hij toevallig in Australië was voor een installatieopdracht [5], langs de kant van

een dorpsweg de perfecte steen. Deze steen liet hij naar Groningen transporteren, waarna hij in zijn atelier de doopvont maakte. De steen was echter zo zwaar dat de drie poten uiteindelijk met eikenhout bekleed staal moesten worden gemaakt [1].

Geertjes' hart ligt dus bij het maken van objecten die een betekenis hebben. Zo heeft hij in 1996 een boekenboom ontworpen [3]. Deze boekenkast is in feite een boomstam met uitsparingen waar boeken in kunnen worden gezet. Zo komt symbolisch het papier weer terug naar de boom. Geertjes kan hartelijk lachen om het feit dat dit object bij de 'ecochique-design' wordt ingedeeld, want zo is het in zijn beleving totaal niet tot stand gekomen.

[4] Dialoogtafel Windesheim.

Albert Geertjes werkt behalve met steen, ook graag met het materiaal glas. Dit materiaal verlicht hij regelmatig met LED-lampjes. Zo heeft hij voor de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle een dialoogtafel ontworpen, die (wederom) met gevoel voor symboliek tot stand is gekomen. De tafel bestaat uit een steen die is omringd met gefolgd glas. Deze elementen staan symbool voor het geloof (de steen) dat in een waterplas of de stroom des levens (glas) is gegooid, waarvan de rimpels (golven) de dialoog voorstellen. De kunstenaar heeft bij deze opdracht letterlijk de functie en waarde van het bedrijf naar een vorm vertaald [4]. In Sydney heeft Geertjes in de lobby van

Animal Logic een installatie gemaakt welke de sterren van het zuidelijk halfrond symboliseert. LED-verlichte brokjes glas hangen aan touwtjes aan het hoge plafond van de lobby. Dit is een persoonlijke verwijzing naar de directeur van het bedrijf: dit is een oude vriend van Albert Geertjes met wie hij in het verleden uren naar de sterrenhemel heeft gekeken [5].

[5] Animal Logic Sky Sydney (2009).

Het onzichtbare zichtbaar maken

Zoals gezegd is een van Geertjes' uitgangspunten het onzichtbare weer zichtbaar en tastbaar maken. Een goed voorbeeld van dit concept is het monument gemaakt voor de vijf mannen die in 143 in de bossen bij Hoogeveen gefusilleerd werden. Deze gebeurtenis is destijds door bijna niemand gezien en moest nu een gestalte krijgen. Geertjes heeft letterlijk vijf schaduwen van ijzer gemaakt, waarvan twee een davidster als gat op de borst dragen en drie een kruis. Beiden staan zowel voor het geloof als de dood door een kogel [7]. Met dit project maakte Geertjes dat wat je niet ziet (de gedachte), visueel zichtbaar in de vorm van een monument voor het nageslacht.

In zijn werk verwijst Geertjes niet alleen naar dichters, maar ook naar avant-gardistische kunstenaars en concepten. Zo verwijst zijn opstapeling van gloeilampen in een hoek, dat als monument dient voor de gloeilamp die uit de winkelschappen verdwijnt, net als zijn verlichte stoel naar

de Fettecken van Beuys [6]. Deze bewuste parafraze maakt Geertjes om duidelijk te maken dat hij met zijn kunst niet alleen esthetisch bezig is, maar ook statements wil maken. Vaak verwijzen deze statements naar zijn persoonlijke relatie met het onderwerp.

[6] Glas ist Fett (1996).

Naast het toevoegen van zijn persoonlijke emotie en gedachtegangen, is het voor Geertjes ook erg belangrijk dat een opdracht of prijsvraag inhoud heeft of een programma van eisen stelt, want 'zonder inhoud kan ik niet over vorm denken!' Met deze zin laat Geertjes, wellicht onbedoeld, duidelijk zien dat zijn werkwijze niet veel verschilt met dat van een particuliere architect: de vorm van een gebouw kan voor menig architect immers ook pas bepaald worden, als de functie ervan duidelijk is.

[7] Monument in Spaarbankbos, Hoogeveen (2003)